

Statsministeren ønsker et grønt Danmark. Det lyder umiddelbart godt. Men hvad er udgangspunktet, og hvordan har naturen det egentlig uden for Christiansborgs tykke mure?

Bag de smukke ord

TEKST OG FOTOGRAFIER: **PEDER STØRUP**,
FOTOGRAF OG INDEHAVER AF NATURBESKYTTELSE.DK

▲ De bedste overdreusarealer i Danmark er hjemsted for op mod 30% af de særligt truede plantearter herhjemme. Disse planter udgør grundstenen i dyrelivet. Er de tilstede, er forudsætningen lagt for et rigt og spændende dyreliv. Et eksempel er den smukke okkergul pletvinge, som ses på billedet. I Holland og Nordvesttyskland er den uddød, fordi dens livsgrundlag er væk.

Naturbeskyttelse.dk har gennem det seneste år arbejdet med at undersøge, om Naturbeskyttelsesloven overholdes. Det har vist sig, at den »grønne natur« har det rigtigt skidt, mens de »grønne kornmarker« har det rigtig godt og hastigt breder sig indover de §3-beskyttede naturarealer. Med andre ord: Danmarks natur har det ikke godt. Presset på naturen er så stort, at den hastigt skrumper i disse år, mens politikere, landbrug og forskere diskuterer vandmiljøplaner, bræmmer, pesticidekrav, landbrugsgodkendelser, økologi, grøn vækst og meget andet godt.

Der er forhåbentlig ingen tvivl om, at både statsministeren og miljøministeren vil Danmarks natur det godt, men man kan være alvorligt bekymret for, om de egentlig er klar over, hvor hårdt presset naturen er.

Foruroligende antal søer pløjet væk

Et trist eksempel er Lolland. I en ny undersøgelse af vandhullers og søers eksistens på Lolland, som Naturbeskyttelse.dk offentliggjorde i januar 2009, viste det sig, at et foruroligende stort antal af de lollandske søer var pløjet væk inden for de seneste årtier. Hvor der gennem århundreder har ligget en lille sø, er der ofte kun den blå §3-skravering tilbage, som skulle have sikret søens eksistens for eftertiden.

Hvor mange af Danmarks søer, der de seneste 10–15 år ulovligt er blevet fjernet og derefter opdyrket, er ikke endeligt opgjort. Det kan dog konstateres, at antallet er markant i visse dele af landet; i områder med mange søer op mod 20 procent i det seneste årti.

► *Opdyrket §3-eng i Linådalen ved Silkeborg. Engen har været brugt til at opfylde braklægningspligten og er blevet opdyrket efter brakkens ophør. Kommunen har efterfølgende fjernet §3-beskyttelsen af engen, da den har været braklagt, og man ikke med sikkerhed kan dokumentere, hvilke plantearter, der voksede på engen. Engen udgør en del af et areal på ca. 4 hektar §3-natur, som blev opdyrket i 2008.*

Fejlagtig opgørelse

Det hævdes ofte, at antallet af søer er stigende i Danmark. Selv om der i nogle områder har været en positiv udvikling i antallet af søer, sætter undersøgelsen dog spørgsmålstegn ved, om det reelt er tilfældet totalt set, når man modregner de ulovligt fjernede søer. Disse »forsvundne« søer er fortsat en del af den nationale opgørelse over antallet af søer i Danmark. Det areal, som ifølge myndighederne er natur i Danmark, kan altså reelt være væsentligt mindre end angivet, fordi en del naturarealer kun eksisterer som tal i forældede opgørelser, der ikke viser et reelt billede af det areal, som er natur.

Tab af søer og vandhuller gennem de seneste 60 år anslås til at ligge på mellem 70 og 90 procent. Dette skyldes primært strukturudviklingen i landbruget. Som følge af denne voldsomme tilbagegang har der længe været fokus på de negative konsekvenser af disse forsvundne biotoper og deres nødvendighed for en rig biodiversitet. De seneste to årtier har man forsøgt at vende udviklingen – ikke kun ved lovgivning, men også gennem oplysning om søernes store betydning for

naturen. Set i lyset af det store antal forsvundne søer og de resterendes tilstand tegner der sig dog et billede af en fortsat meget negativ udvikling i visse landsdele.

Større bøder

Skal udviklingen vendes, er der brug for en skærpelse af Naturbeskyttelsesloven. I 2004 faldt der dom i 74 sager om overtrædelse af Naturbeskyttelsesloven med en gennemsnitlig bødestørrelse på 3.186 kr. Det er dog yderst sjældent, at der gives bøde. I visse tilfælde stilles der krav om reetablering, men ofte påtales ødelæggelsen kun.

En bødes størrelse bør svare til, hvad det normalt koster at genetablere ødelagt natur og skabe gode livsbetingelser for flora og fauna. Der bør indføres en minimumsstørrelse på bøder, som stiger proportionalt med det areal, som er blevet ødelagt. I dag gives ofte det samme i bøde, hvad enten det drejer sig om 10 m² eller 10 hektar ødelagt natur. Oppløjes et overdrev, kan det tage op mod 100 år, før det er genskabt, og biodiversiteten er tilbage. Opfyldes en mose eller sø forud for udstykning eller opdyrkning, kan f.eks.

Uddrag af Naturbeskyttelsesloven om §3-beskyttelsen:

Lovbekendtgørelse nr. 749 af 21. juni 2007 om naturbeskyttelse.

Lovens formål: At værne landets natur og miljø, så samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag i respekt for menneskets livsvilkår og for bevarelse af dyre- og plantelivet.

Loven tilsigter særligt: At beskytte naturen med dens bestand af vilde dyr og planter samt deres levesteder og de landskabelige, kulturhistoriske, naturvidenskabelige og undervisningsmæssige værdier, at forbedre, genoprette eller tilvejebringe områder, der er af betydning for vilde dyr og planter og for landskabelige og kulturhistoriske interesser, og at give befolkningen adgang til at færdes og opholde sig i naturen samt forbedre mulighederne for friluftslivet.

Et areal kan godt være beskyttet, selv om det ikke er registreret som beskyttet, da et areal kan vokse sig ind i eller ud af beskyttelsen. Er du i tvivl om, hvorvidt et areal er beskyttet eller ej, så kontakt din kommune. Der skal foreligge særlige omstændigheder for at kommunen kan give dispensation fra beskyttelsen.

EKSEMPEL FRA LOLLAND KOMMUNE

ØVERST: Luftbillede fra 1999 viser 8 søer/vandhuller, hvoraf 4 er §3-beskyttede. Fotografi: Cowi

I MIDTEN: Det samme areal i 2002. Der er kun en af de fire §3-beskyttede søer tilbage. De andre eksisterer kun som de blå §3-skraeringer, der skulle have beskyttet dem mod opdyrkning. Samlet set er der kun et af vandhullerne tilbage ud af de 8. Fotografi: Cowi

NEDENFOR: Historisk kort fra 1800-tallet, hvor de røde markeringer viser søerne og vandhullerne fra luftbillederne ovenfor. På det gamle kort var der ca. 50 søer. I dag er der kun 7–8 tilbage. Inden for de seneste 10 år er der sket en yderligere reduktion på ca. 50%.

løvfrøens eksistens være permanent ødelagt, også selvom mosen og søen reetableres. Her er en påtale ikke tilstrækkelig. Konsekvenserne bør afspejle det tab, samfundet lider, når et naturareal bliver ødelagt – det må ikke kunne betale sig at ødelægge naturen. Når man ser på det store antal søer, som er blevet opdyrket, er der noget, som tyder på, at det kan betale sig at se stort på Naturbeskyttelsesloven.

Oppløjning på kanten af det lovlige

I de seneste år har det også virket, som om Dansk Landbrug modarbejder politikernes forsøg på at fremme natur og biodiversitet. Dansk Landbrugsrådgivning har utallige gange direkte og indirekte opfordret landmændene til at sætte ploven i brakmarkerne, før kommunerne og politikerne bliver opmærksomme på, at områderne rummer værdifuld natur. Den seneste opfordring var at finde på forsiden af Landbrug Øst den 29. december 2008.

Dette er ikke kun alvorligt for naturen og biodiversiteten, men kan også være på kanten af det lovlige, da mange af de pågældende arealer kan være beskyttede af loven. Forståeligt nok ønskede landmændene at begrænse deres tab mest muligt, da den tvungne braklægning blev indført i starten af 90'erne. Derfor endte disse brakmarker i et betænkeligt stort antal på enge og overdrev, som op til den tvungne braklægning ofte havde ligget hen som afgræssede naturarealer. Havde arealet blot én gang været under plov mellem 1987 og 1991, kunne man lade det indgå i den tvungne braklægning. Da den tvungne brak ophørte, blev ploven i al hast sat i disse arealer med fatale følger for den flora og fauna, som gennem årtier havde haft sin eksistens her. Uanset hvor store naturværdier disse arealer rummede, besluttede man, at Naturbeskyttelsesloven ikke var gældende for et braklagt areal. Dette til trods for, at Naturbeskyttelseslovens intentioner er at bevare og beskytte Danmarks sidste enge og overdrev med deres bestand af vilde dyr og planter.

Havde der så været godt styr på, om brakmarkerne opfyldte kravene til braklægning, kunne skaderne have været af et

mere begrænset omfang – men desværre har det ikke været tilfældet, som det dokumenteres i min undersøgelse fra juni 2008; *Brakmarker placeret på §3-beskyttet natur*. I rapporten dokumenteres det, at brakmarker har kunnet placeres på §3-beskyttede heder, enge, overdrev og moser, uden at der blev grebet ind. Det har efterfølgende overraskende vist sig, at der ikke føres kontrol med, om der udbetales hektarstøtte til arealer omfattet af Naturbeskyttelsesloven, og om disse naturarealer ryddes for at kunne indgå i markdriften.

Politikerne bør melde ud

Landbrugets øverste må utvivlsomt være helt bevidste om denne problemstilling, og de synes for alt i verden at ville undgå, at naturindholdet på brakmarkerne registreres. Kommer disse opløjede naturarealer til at indgå i de 50.000 hektar, som landbruget har foreslået at tage ud af drift mod betaling i deres grøn vækst-udspil, er vi lige vidt.

Vi får ikke mere natur, end vi havde for et år siden, og regeringen skal finde endnu flere penge til at beskytte naturen og vandmiljøet. I givet fald kan landbrugets tilbud om at tage 50.000 hektar ud af drift kun opfattes som et klodset forsøg

på at fremstå som en aktiv medspiller i regeringens kommende plan for grøn vækst. Politikerne bør selvfølgelig gøre det klart for landbruget, at det vil være en helt uacceptabel fremgangsmåde.

Harmonikravet – et overset problem

Men hvad driver denne meningsløse opdyrkning af naturarealer og marginal-jorde – en opdyrkning, som ofte er langt mere omkostningstung, end udbyttet kan bære?

Et overset problem er harmonikravet. For at redde vandmiljøet har man ofret landmiljøet – lidt groft sagt. Jo større svine- eller kvægproduktionen er, jo mere jord har bedriften brug for til gyllen. Dette har drevet jordpriserne i vejret, og det siger sig selv, at høje jordpriser driver nogle af industrilandmændene til at opdyrke hvert et frimærke på deres ejendom. Jordpriser ligger ofte på 250.000–300.000 kr. pr. hektar – derfor er det meget fristende at fjerne hegn, markveje, småskove og vandhuller m.m. for at få lidt mere jord under plov og derigennem øge bedriftens værdi.

Det absurde er, at der udbetales ca. 2.300 kr. pr. hektar i støtte til disse opdyrkede biotoper. Dette medvirker til, at det kan svare sig at sætte ploven i de

sidste udyrkede arealer. Indirekte støtter samfundet altså ødelæggelse af natur. Fra august 2009 bliver kvægbedrifterne sandsynligvis pålagt et højere harmonikrav på ca. 15% i gennemsnit. Det giver bedrifterne tre muligheder: 1. Sænke antallet af dyreenheder. 2. Købe mere jord. 3. Opdyrke enge eller overdrev på ejendommen. Mange bedrifter vælger jo desværre det sidste, som så betyder en yderligere forarmelse af vores natur. Desværre er der intet, som tyder på, at dette meget stærke økonomiske incitament til at opdyrke og ødelægge vores natur vil stoppe i den nærmeste fremtid.

Andet end skåltaler

Skal statsministerens ønske om, at der igen skal være plads til naturen, blive til andet end skåltaler og lange rapporter, er han nødt til at se de barske realiteter i øjnene. Naturen i Danmark har det meget skidt og har mere end nogensinde brug for, at statsministeren erkender situationens alvor og får stoppet denne udvikling – en udvikling, som drives af spekulation og kortsigtede interesser.

◀ *Majgøgeurt er en af vores mest almindelige orkidéer. Men den er gået stærkt tilbage ligesom de andre orkidéer i Danmark. Den er sjælden i Nord- og Vestjylland, men findes hist og her i det øvrige Danmark. Gøgeurten lever i en unik symbiose med en svamp i jorden. Findes svampen ikke i jorden, vokser der ingen orkidéer.*

Harmonikravet

Harmonikravene skal sikre, at der til hver enkelt husdyrbesætning er tilstrækkelige landbrugsarealer til rådighed til udspreddning af husdyrgødning. Formålet er at undgå overgødsning med især kvælstof og fosfor og deraf følgende belastning af især vandmiljøet med disse næringsstoffer. Derimod bidrager harmonikravene generelt ikke til begrænsning af ammoniakfordampningen og dennes belastning af miljøet.

Harmonikravet beskytter ikke naturarealer mod opdyrkning.